

11. Рижакова, Г. М., Рижаков, Д. А., Шпакова, А. В., Лещинська, І. В., Кондрацький, В. А., Федорова, Я. Ю., Кошельна, В. М., & Максим'юк, Ю. С. (2019). Оцінка продуктивності операційної системи девелопера в мікросередовищі стейкхолдерів житлового будівництва. Шляхи підвищення ефективності будівництва, (42), 120–131. https://nbuv.gov.ua/UJRN/shpebfrv_2019_42_16

12. Рижакова, Г. М., Предун, К. М., Дружинін, М. А., & Івахненко, І. С. (2020). Еколого-економічні імперативи біосферосумісності як інноваційний напрямок забезпечення енергетичної безпеки України. Формування ринкових відносин в Україні, (1), 31–37. https://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2020_1_6

13. Рижакова, Г. М., Рижаков, Д. А., Лещинська, І. В., Кістюн, Д. В., & Кондрацький, В. О. (2019). Загально-методична регламентація та аналітико-інформаційне забезпечення процесами адміністрування в сучасній системі будівельного девелопменту. Сучасні проблеми архітектури та містобудування, (55), 154–168. https://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2019_55_15

УДК 796(477)

Росипчук Ігор Олексійович,

*старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту
Київського національного університету будівництва і архітектури;*

Венгер Глеб Євгенійович,

*здобувач першого бакалаврського рівня, групи зФВС-22
Київського національного університету будівництва і архітектури*

НАСЛІДКИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЮСШ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТУ

ДЮСШ як модель розвитку в спорті народилася у 1930-х роках в Радянському союзі. До утворення СРСР в Україні починався розвиток спортивних громадських клубів, проте радянською владою вони сприймалися як потенційні гнізда контрреволюції. Всі спортивні організації мали підпорядковуватись Вищій раді фізичної культури (з 1936 року - Всесоюзний комітет у справах спорту та фізичної культури) через ієрархію комітетів та мережу відомчих спортивних товариств. Їх утворювали при міністерствах та відомствах державного апарату компартії. Товариства мали назву “добровільних” (окрім “Динамо” та “ЦСКА” – що належали НКВД та Міноборони відповідно і називалися “відомчими”). Їх залишки досі існують в Україні і називаються ФСТ (Фізкультурно-Спортивні Товариства).

Першу Дитячу Спортивну Школу (ДСШ) в Україні було відкрито в Миколаєві у 1935 році при загальноосвітній школі. За 1935-36-і роки ДСШ були відкриті у 20 містах України.

На той час радянська влада вбачала у спорті інструмент побудови “нової людини” комунізму, підготовку фізично здібного населення для виробничих та військових цілей. ДСШ були орієнтовані на виконання цього запиту. На той час СРСР не приймав участь в “буржуазних” Олімпійських іграх, проводячи власні

“спартакіади” (ще один радянський рудимент) і не був членом міжнародних спортивних федерацій до 1946-го року. Проте після завершення Другої світової війни, спорт став важливим політичним інструментом для пропаганди комунізму.

Мережа ДЮСШ стала фундаментом цієї системи. Повністю контролюючись та фінансуючись державою, вона працювала на виконання планів по результатам. Держава визначала плани, комітети звітували про їх виконання, регулярно звинувачуючи одне одного в невиконанні планів та ненаданні достатніх ресурсів.

Впродовж буквально одного десятиліття СРСР швидко став вагомим гравцем у спорті вищих досягнень. Централізований контроль над спортивною системою відкрив можливості відбору спортивних талантів, майже недосяжні для демократичних країн.

Кожна країна має свої підходи до пошуку спортивних талантів, проте загалом вони діляться на дві моделі - демократичну та комуністичну. В демократичних державах спорт має свободу прийняття рішень та організації незалежно від держави. Тож системи пошуку талантів беруть до уваги інтереси всіх членів спортивної спільноти (звідці назва “демократична”). В СРСР це було не потрібно – централізована система ДЮСШ виконувала плани держави, а не служила задоволенню інтересів громадян.

Якщо провести аналогію між системою елітного спорту та пошуком скарбу, то замість того, щоб використовувати металодетектор - інструмент пошуку, що базується на наукових принципах - комуністична система просто переорювала все поле. Обидві системи є ефективними в пошуку, але лише одна з них економічно спроможна та не марнотратна.

Система ДЮСШ стала для СРСР тим самим інструментом “переорювання поля”. Побудована під планову економіку, вона працювала за чіткою вертикаллю влади та субординації і повністю фінансувалась державою. Для цього була створена система стимулів та заохочень на основі результатів, медалей та здобуття державних спортивних звань.

Спорт в СРСР мав велике політичне значення, тож в цю систему залучались величезні ресурси. Оскільки в плановій економіці не існувало поняття “рентабельності”, система ДЮСШ не була оптимізована під економічну ефективність. Навіть якщо половина державних коштів розкрадались, іншої половини було достатньо.

Якщо взяти цю модель як систему, то її головні характеристики це марнотратство (державних коштів), брутальність (по відношенню до інтересів молодих спортсменів), корупція (в тому числі через допінг) і оцінка потенціалу спортсменів (яка переважно базується на суб’єктивних оцінках тренерів). Через ці риси систему інколи називають “пірамідою відсіву”, а не “пошуку талантів”.

Станом на 2023-й рік ДЮСШ це комунальні заклади, що створюються органами місцевої влади. Ці заклади працюють відповідно до Положення про Дитячо-юнацькі школи України, Закону про позашкільну освіту та наказів Міністерства молоді та спорту України. Держава визначає норми наповнюваності шкіл та плани по успішності, які ДЮСШ мають виконувати.

Як і всі комунальні підприємства, ДЮСШ мають юридичну особу та рахунки в казначействі (державний орган для обслуговування державних коштів). Фінансуються ДЮСШ з місцевих бюджетів. ДЮСШ можуть бути присвоєні категорії “вища”, “перша” та “друга”, базуючись на показниках таких як кількість “майстрів спорту” підготовлених школою, “заслужених” тренерів тощо. Майже 90% витрат ДЮСШ – це зарплати керівників та тренерів.

Частина ДЮСШ належать до системи освіти, частина до спорту, а частина до мережі ФСТ. Практика перекидування комунальних закладів від одного відомства до іншого тягнеться ще з радянських часів.

В статутах ДЮСШ метою зазначається “...гармонійний розвиток, повноцінне оздоровлення, змістовний відпочинок і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя та підготовки спортивного резерву для збірних команд України...”. При цьому діти, що не здають нормативи, не витримують аб’юзивних тренерських підходів чи чії батьки мають конфлікт з директором, просто виключаються зі школи. Директори ДЮСШ призначаються органами місцевої влади.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс] Верховна Рада України: офіційний веб-портал. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

2. Кабінет міністрів України. Постанова від 5 листопада 2008 року № 993 Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу.

3. Шамич, О. М., & Іваннікова, Г. В. (2023). Психолого-педагогічні та соціальні аспекти процесу підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання та спортивних педагогів. The 5th International scientific and practical conference “Scientific progress: innovations, achievements and prospects” (February 6-8, 2023) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2023. P. 277-288. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/SCIENTIFIC-PROGRESS-INNOVATIONS-ACHIEVEMENTS-AND-PROSPECTS-6-8.02.23.pdf>

4. Шамич О. М., Костенко М. П. Організація та регулювання як функції управління у професійній діяльності тренера-викладача фізичного виховання та спортивного педагога // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". — 2023. — №2. <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2023-2-8588>

5. Шамич О.М. Підлітки та їх громадська активність. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць, 2013. №10. С.107-119. <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/642ac3f9378bc7f1c7ed330f0c9eea9c.pdf>

6. Шамич О.М. Поняття та структура природного права людини на охорону здоров'я / О. М. Шамич // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [зб. наук. пр.]. –К., –2014. – № 11. – С. 75-92. <https://ap.uu.edu.ua/article/23>